

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

SOITTAJASTA SOVITTA- JAKSI

Sovitusproduktio oppilasorkesterille ja pienelle kansan-
musiikkiyhtyeelle

TEKIJÄ: Laura Veikkola

Koulutusala Kulttuuriala			
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Laura Veikkola			
Työn nimi Soittajasta sovittajaksi			
Päiväys	14.4.2020	Sivumäärä/Liitteet	29
Ohjaaja Hanna Turunen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Jokilaaksojen musiikkiopisto ky			
Tiivistelmä			
<p>Opinnäytetyö kertoo sovitustuotosta Jokilaaksojen musiikkiopisto ky:n oppilasorkesterille ja pienelle kansanmusiikkiyhtyeelle. Tekijä tarvitsee tulevassa työssään oppilaslähtöisyyttä ja hän kokee sovittamisen olevan välttämätön taito, jonka vuoksi produktio on suunnattu musiikkiopiston oppilaille. Opinnäytetyössä tekijän tavoitteena oli oppia sovittamaan edellä mainituille kokoonpanoille ja koota sovitusten tärkeimmät teoreettiset tiedot yhteen.</p> <p>Opinnäytetyön pääpaino on sovituksissa. Tekijä kirjoitti partituuria MuseScore-nuottikirjoitusohjelmalla pääasiassa itsenäisesti, mutta hän sai myös ohjausta säveltäjä Sanna Ahvenjärveltä. Ohjaustunteja oli produktion aikana useita. Sovitusten valmistuttua järjestettiin harjoitukset orkesterin ja yhtyeen kanssa. Tekijä oli harjoituksissa pianisti ja hän kirjoitti muistiinpanoja, joiden pohjalta sovituksia jatkoyöstettiin. COVID-19-viruksen vuoksi äänitykset jouduttiin perumaan, minkä vuoksi tekijä käsitteli MuseScoren audiotiedoston mahdollisimman realistisen kuuloiseksi arviointia varten.</p> <p>Sovitusten lisäksi opinnäytetyön tavoitteena oli tarjota oppilaille mahdollisuus tutustua heille mahdollisesti uusiin musiikkityyleihin ja osallistua erilaiseen produktioon. Opinnäytetyön myötä tekijä on saanut paljon sekä teoreettista että konkreettista tietoa sovittamisesta. Tekijä oppi myös sovitustulosten hankkimisesta ja niiden vaikutuksesta tuleviin esiintymisiin. Produktion vetovastuussa oleminen oli tekijälle uusi ja inspiroiva kokemus.</p>			
Avainsanat Sovittaminen, transkriptio, orkestraatio, musiikki, produktio			

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Music			
Author Laura Veikkola			
Title of Thesis From performer to arranger			
Date	14.4.2020	Pages/Appendices	29
Supervisor Hanna Turunen			
Client Organisation /Partners Music Institution of Jokilaakso			
<p>Abstract</p> <p>The thesis talks about the arrangement production process for the student orchestra and a small folk music ensemble of the music institution of Jokilaakso. The author finds arrangement to be a crucial skill as a student-oriented teacher, so the production was first aimed to get acquainted with the entire process. The aim of the production was meant to gain experience in arranging music for the aforementioned groups, and find the best working theoretical solutions in the project.</p> <p>The main emphasis of the thesis is on the arrangements. The arrangement was mainly done independently, though some guidance was received from the composer Sanna Ahvenjärvi. The arrangement was done with a program called MuseScore. As the arrangements were finished, practice sessions were planned with both the orchestra and the small ensemble. The author was a pianist in the rehearsals and she wrote notes on the basis of which the arrangements were further worked out. Due to the recent outbreak of COVID-19 virus, the recordings had to be canceled. However, a replica of the original performance was made with Musescore for closer evaluation later on.</p> <p>In addition to accomplishing the arrangement for the thesis, the aim was to introduce new music genres and production processes to the students involved in the project. The thesis has made the author more knowledgeable about different aspects of the arrangement process, both theoretical and practical. The author also learned aspects about acquiring the rights for arranging projects like this, and their relation to planning live performances. Leading this production process was a new, yet inspiring experience.</p>			
Keywords arrangement, transcription, orchestration, music, production			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TAUSTAA.....	7
2.1	Transkriptio ja orkestraatio.....	7
2.2	Sovitusluvut.....	7
2.3	Valintaperusteet.....	8
2.4	Aikataulu.....	9
2.5	Työskentelytavat.....	10
3	SÄVELTÄJÄT JA SOVITETTAVAT TEOKSET.....	11
3.1	Säveltäjät.....	11
3.1.1	Magnus Zetterlund.....	11
3.1.2	Johanna Juhola.....	11
3.1.3	Astor Piazzolla	12
3.1.4	Ian Stephenson	12
3.2	Teokset.....	13
3.2.1	Minous Vals.....	13
3.2.2	Pieni täydellinen hetki.....	13
3.2.3	Invierno Porteno.....	14
3.2.4	Return from Helsinki	14
4	SOVITUSANALYYSI.....	15
4.1	Äänenkuljetus.....	15
4.2	Soinnutus ja äänensävy	17
4.3	Basson merkitys.....	20
4.4	Nuottikuva.....	22
4.5	Sovitusten jatkotyöstäminen.....	24
5	YHTEENVETO.....	27
	LÄHTEET	29

Tässä opinnäytetyössä perehdyn kansanmusiikkikappaleiden orkestrointiin klassisen musiikin oppilasorkesterille ja pienelle kansanmusiikkiyhtyeelle. Opinnäytetyön sovitusosuuden tavoitteena on ottaa selvää mitkä tekijät vaikuttavat lopputulokseen partituuria kirjoitettaessa. Opinnäytetyön taustalla on pyrkimys lisätä yhteisöllisyyttä haja-asutusalueen musiikkiopiston oppilaiden kesken yhdistämällä eri paikkakuntien soittajia samaan projektiin tyylilajista riippumatta. Opinnäytetyö keskittyy sovitus- ja soivaan lopputulokseen ja harjoitusten jälkeen tehtyihin huomioihin.

Musiikkipedagogin työnkuva ei ole vain soittimen opettamista oppilaille tai teoreettisten aineiden opetusta. Opettamisen taustalla on aina muutakin kuin oman soittimen harjoittelu ja tunti-suunnitelmien laatiminen. Opettajan työssä olen kohdannut tilanteita, jolloin oppilas kertoo toivonsa ohjelmistoonsa kappaletta, josta ei ole hänelle sopivaa nuottia saatavilla. Nämä tilanteet eivät ole harvinaisia, vaan opettajalle jopa arkipäiväisiä. Sovittamisen taito opettajalle on osa ammattitaitoa, jonka vuoksi valitsin opinnäytetyöni aiheeksi sovitusproduktion oppilasorkesterille ja pienyhtyeelle.

Olen ollut kiinnostunut sovittamisesta jo pitkään. Sovittamisesta ei ole mielestäni riittävästi kirjallista tietoa, jonka vuoksi kokoan sovitusprojektin aikana huomaamiani tärkeimpiä tietoja tulevaisuuden projekteja varten. Musiikkiopistossa opiskellessani sovituskursseja ei ollut saatavilla, jonka vuoksi kokemukseni sovittamisesta olivat varsin vähäiset. Haluan opinnäytetyöni aikana oppia vahvan perustan sovittamiselle, jotta tuleviin sovitus töihin voin tuoda enemmän omia musiikillisia ideoita helpommin. Ainoastaan kansanmusiikkiyhtyeissä olen tutustunut muistinvaraiseen sovittamiseen ja vasta ammattikorkeakoulussa pääsin ensimmäisille sovituskursseille. Sovitusta ei mielestäni opeteta tarpeeksi, vaikka sovittamisen taitoa tarvitaan opetustyössä paljon. Opinnäytetyössä tavoitteenani on oppia sovitus työtä siten, että voin laatia sovittamisen periaatteita kokoavan tiivistelmän. Opinnäytetyötäni voivat hyödyntää myös muut sovittamisesta kiinnostuneet henkilöt.

Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus suuntautuu Pohjois-Pohjanmaan haja-asutusalueelle, jossa tämän tyyppisiä produktioita on varsin vähän. Työni tilaaja on Jokilaaksojen musiikkiopisto ky, joka toimii seitsemällä eri paikkakunnalla ja oppilaita musiikkiopistolla on vuosittain noin 600. Tässä produktiossa eri paikkakuntien oppilaat pääsevät kokemaan uusia tapoja soittaa yhdessä ja mahdollisesti myös tutustumaan heille uusiin musiikkityyleihin, jolloin työn merkittävyys kasvaa haja-asutusalueella. Sovitusten partituurit ja stemmat jäävät oppilaitokselle ja oppilaille tulevia konsertteja ja produktioita varten.

Musiikkipedagogina minun tulisi osata sovittaa kappaleita eri kokoisille ja erityyppisille kokoonpanoille, jonka vuoksi tämä opinnäytetyö valmistaa minua tulevaan työhöni. Tulevan työnkuvani vuoksi projektin soittajat ovat Jokilaaksojen musiikkiopiston oppilaita eivätkä ammattimuusikoita. Kappaleet ovat valikoituneet haastavuuden, kiinnostavuuden ja tyylilajien perusteella. Neljästä kappaleesta kaksi on kansanmusiikkia. Muut toiset kaksi kappaletta ovat tyyliltään hieman erilaisia, ne liikkuvat nykykansanmusiikin ja tangon maailmassa. Ne ovat myös vaatimuudeltaan haastavampia soittaa ja

sovittaa. Sovitettavat kappaleet ovat *Minous Vals*, *Return from Helsinki*, *Invierno Porteno* ja *Pieni täydellinen hetki*.

Aloitin kappaleiden sovittamisen syyskuussa 2019 ja asetin itselleni aikataulullisesti lyhyitä jaksoja, jolloin sovitusprosessin työstäminen olisi järjestelmällistä ja etenevää. Sovitukset valmistuivat vuoden 2019 loppupuolella ja tammikuussa pidimme kaikkien soittajien kesken harjoituksia. Opinnäytetyön yksi tavoitteista oli äänittää sovitettavat kappaleet 21.3.2020, mutta tällöin koko maailma kamppaili COVID-19-viruksen kanssa ja opinnäytetyön jatko suunniteltiin lyhyellä ajalla uudestaan. Äänitysten sijasta hyödynnän nuotinnusohjelma MuseScoren äänitiedostoa. Vastuu produktion etenemisestä ja aikataulujen pitävyydestä sekä taiteellisessa osiossa että kirjallisessa dokumentissa on opinnäytetyön tekijällä. Aikataulujen suunnittelu perustui myös musiikkiopiston toivomiin aikatauluihin. Opinnäytetyö valmistuu huhtikuussa 2020.

Opinnäytetyössäni saan kokemusta myös säveltäjien kanssa työskentelystä, jolloin saan itse koulutusta käytännön sovittamiseen. Teoreettisia ja käytännön tietoja sovituksiin hankin projektin aikana Jokilaaksojen musiikkiopiston musiikin hahmotusaineiden lehtori ja säveltäjä Sanna Ahvenjärveltä, jonka kanssa teimme yhteistyötä koko sovitusprosessin ajan. Produktion aikana haluan oppia teoreettisia tietoja sovittamisesta ja lisäksi toivon löytäväni erilaisia apukeinoja partituurin tekemiseen. Valitsin opinnäytetyöni aiheen myös siitä syystä, että saisin kokemusta vastuussa olemisesta myös tämän kokoluokan produktiossa.

Opinnäytetyö painottuu toiminnalliseen osuuteen. Partituurin tekeminen oli minulle pitkä ja merkittävä prosessi, joka auttaa minua tulevaisuuden työssäni. Sovitusproduktiossa haluan oppia, minkälaisia asioita tulee ottaa huomioon sovituksia tehdessä. Kiinnitän huomiota sovitusprosessin ulkoasuun, yleisiin teoreettisiin sääntöihin sekä siihen minkälaisia ratkaisuja sovituksiin tulee tehdä, jotta sovituksista tulee tarkoituksenmukaisia. Valitsin opinnäytetyön aiheen myös siitä syystä, että opin mitä kaikkea tällainen produktio vaatii ja kauanko siihen menee aikaa. Toiminnallisen osuuden tavoite oli tehdä jokaisesta neljästä kappaleesta partituurit, joita musiikkiopisto voi myös tulevaisuudessa hyödyntää. Koska äänitykset jouduttiin perumaan, kapellimestari ja orkesteri aikoo jatkotyöstää sovituksia myöhemminkin. Partituureja ja stemmoja ei julkaista kirjallisessa raportissa tekijänoikeudellisista syistä.

Tässä opinnäytetyössä perehdyin teorian, transkription ja orkestraation lisäksi myös sovitustulosten hankkimiseen ja siihen, miten sovitustulokset vaikuttavat käytännössä kappaleiden esittämiseen ja nuottimateriaalin julkaisemiseen. Käsittelen jokaisen teoksen taustoja ja valintaperusteita sekä analysoin sovitusprosessin aikana havaittuja tärkeimpiä teoreettisia ratkaisuja. Lisäksi käsittelen myös orkesteriharjoitusten jälkeen tehtyjä lisäyksiä ja muutoksia partituuriin.

2 TAUSTAA

2.1 Transkriptio ja orkestraatio

Transkriptio tarkoittaa kuullun musiikin kirjoittamista nuoteiksi. Sovituksia tehdessäni minulla olisi ollut mahdollisuus hyödyntää valmiita nuotteja, mutta en kokenut niitä tarpeellisiksi kaikissa kappaleissa. Tähän työvaiheeseen suhtauduin levollisesti, sillä tiesin pystyväni transkriptoimaan kappaleet riittävän hyvin. Olen soittanut Jokilaaksojen musiikkiopistossa kansanmusiikkiyhtyeissä, joissa soitimme myös korvakuulolta kappaleita. Uskon tämän helpottaneen korvakuulolta nuotintamista myöhemmin. *Minous Vals* ja *Return from Helsinki* ovat kokonaan transkriptoituja, mutta *Invierno Porteno* ja *Pieni täydellinen hetki* -kappaleissa olen tarkistanut sointuja ja vaikeampia melodiakulkuja painetuista nuoteista.

Kun olin transkriptoinut melodian ja soinnut nuotille, aloitin orkestraation. Se tarkoittaa kappaleiden äänten jakamista eri soittimille. Tiesin tässä vaiheessa orkesterin kokoonpanon, jonka vuoksi pystyin aloittamaan orkestroinnin heti. Ennen tätä opinnäytetyötä en ollut ennen tehnyt orkestrointia näin isolle kokoonpanolle, joten isomman kokonaisuuden rakentaminen oli aluksi haasteellista. Tässä vaiheessa sovitusyötä pystyin vaikuttamaan lopputuloksen äänensävyyn sekä sovituksen tasapainoon valitsemalla oikealle soittimelle oikeat sävelet.

Minulla oli käytössä 1. ja 2. viulut, alttoviulut, sellot ja kontrabasso sekä tietenkin myös orkesterista erillään oleva kansanmusiikkiyhtye, jossa soitti harmonikka, piano ja viulu. Aloitin orkestraation tehtyäni kansanmusiikkiyhtyeelle sovituksen pääpiirteittäin. Koska opinnäytetyön tarkoitus on selvittää miten klassista musiikkia soittava orkesteri voisi olla tukemassa kansanmusiikkiyhtyettä, kirjoitin orkesterille stemmat yhtyeen sovituksia silmällä pitäen. Oli luonnollista kirjoittaa kontrabassoille ja selloille bassolinjaa ja muut jousisoittimet saivat pääasiassa sointujen ääniä. Halusin myös vuoropuhella orkesterin ja yhtyeen välillä, jonka vuoksi myös orkesteri sai omia soolo-osuuksiaan ilman yhtyettä.

2.2 Sovitusluvut

Sovittaminen tarkoittaa teoksen muuntamista siten, että luovan panoksen tulee olla selkeästi tunnistettavissa alkuperäisestä teoksesta. Luova panos tarkoittaa sitä, että sovittajan tulee lisätä uusia musiikillisia elementtejä, joita säveltäjän alkuperäisessä teoksessa ei ole. Sovittaminen siis ei ole esimerkiksi kappaleen transponointia uuteen sävellajiin, pieniä muutoksia tai soitintamista ilman luovaa panosta. (Teosto 2018)

Kappaleen sovittaminen edellyttää sovituslupaa säveltäjältä, mikäli sovituksen menevät julkiseen jakoon esimerkiksi äänitteiden tai nuottien muodossa. Sovituslupaa ei tarvita, jos säveltäjän kuolemasta on vähintään 70 vuotta. (Tekijänoikeuslaki 607/2015, § 43)

Alun perin opinnäytetyön tavoitteena oli esittää kaikki kappaleet Jokilaaksojen musiikkiopiston kevät-konsertissa, mutta jo valmiiksi pitkän konserttiohjelmiston vuoksi kappaleiden esittäminen ei ollut välttämättömyys. Tästä syystä opinnäytetyön tavoitteeksi asetettiin vain kappaleiden nauhoitus, eikä sovituksia tulisi julkaisemaan. Tällöin kappaleisiin ei tarvitse sovituslupaa. Opettajani Sanna Ahvenjärven ja orkesterin kapellimestarin Janne Jääskelän kanssa olimme keskustelleet mahdollisesta konserttisiintymisestä, jossa esitettäisiin kaksi kappaletta. Tästä syystä hankin varmuuden vuoksi sovitusluvat säveltäjiltä.

Ennen opinnäytetyötä sovituslupien hankkiminen oli minulle uutta. Neljästä kappaleesta kolmen sovitusluvat oli helppo hankkia. *Minous Valsin* säveltäjä Magnus Zetterlund oli minulle jo entuudestaan tuttu, jolloin kummallekin osapuolelle oli paras vaihtoehto sopia asiasta somekanava Facebookin kautta. Johanna Juholaan ja Ian Stephensoniin olin yhteydessä sähköpostitse ja molemmilta tuli myöntävä vastaus pian. Astor Piazzollan teoksen sovitusluvasta olin yhteydessä Suomen Teostoon, jolloin sain selvityksen mitä kautta lupa tulisi hankkia. Piazzollan teoksen *Invierno Portenon* on kustantanut ruotsalainen Warner Chappel Music Strand, jolloin minun olisi tullut olla heihin yhteydessä sovituslupien hankkimisessa. Kappaletta ei kuitenkaan esitetä julkisesti eikä nuotteja julkaista, joten tein sen päätöksen, etten hankkisi kyseiselle teokselle sovituslupaa.

2.3 Valintaperusteet

Produktioon valitut kappaleet ovat valikoituneet pitkälti oman kiinnostukseni kautta. Olen soittanut kansanmusiikkiyhtyeissä sekä kamariorkesterissa, jonka vuoksi halusin myös lähteä tutkimaan, miten kansanmusiikkiyhtyeen ja kamariorkesterin voisi saada yhdistettyä. Tyyllillisesti halusin painottaa enemmän kansanmusiikkiin klassisen musiikin orkesterin säestäessä yhtyettä. Kansanmusiikin ja klassisen musiikin lisäksi olen kiinnostunut myös argentiinalaisesta tangosta, joten oli luonnollista valita myös yksi tango täydentämään ja monipuolistamaan kokonaisuutta.

Teoksia valitessani otin huomioon orkesterin ja yhtyeen taitotason. Tiesin yhtyeen solistien taitotason hyvin, mutta orkesterin tasoa en pystynyt kovinkaan tarkasti arvioimaan. Halusin antaa solisteille mahdollisuuden soittaa hieman haastavampia teoksia orkesterin säestäessä, jonka vuoksi kaksi kappaletta valikoitui solistien soittimien ja taitotason perusteella. Viulistille valitsin Astor Piazzollan *Invierno Portenon* viulusoolojen vuoksi ja harmonikansoittajalle valitsin soolohaitarille sävelletyn Johanna Juholan kappaleen *Pieni täydellinen hetki*. Loput kaksi teosta painottuvat perinteisempään kansanmusiikkiin. Niiden tarkoitus on tasapainottaa kokonaisuutta sekä tuomaan kansanmusiikkikap- paleelle täydemmän äänimaailman orkesterin avulla.

Teokset soveltuvat orkesterille ja yhtyeelle hyvin. Astor Piazzollan teosta lukuun ottamatta kaikissa kappaleissa on oppilaille miellyttävät sävellajit ja tahtiosoitukset. Orkesterin tehtävä tässä opinnäytetyössä on tukea kansanmusiikkiyhtyettä sointujen ja bassolinjojen pohjalta, jolloin teokset valikoitui- vat pääasiassa yhtyeen taitotason mukaan. Orkesterin taitotaso oli minulle epäselvä, joten halusin varmuuden vuoksi sovittaa heille melko helppoa satsia.

2.4 Aikataulu

Opinnäytetyön tekeminen alkoi elokuun lopulla 2019. Keskusteltuani opinto-ohjaajani ja työni tilaavan oppilaitoksen kanssa sain luvan aloittaa projektin heti. Projekti alkoi omalta osaltani kappaleiden valitsemisella ja jo syyskuun alussa pääsin aloittamaan sovittamisen. Koska sovittaminen tämän kokoiselle kokoonpanolle oli minulle uutta, hakeuduin Sanna Ahvenjärven oppiin syyskuun lopulla. Tähän mennessä minulla oli jokaisesta kappaleesta alustavia suunnitelmia. Orkesterin kapellimestarin Janne Jääskelän kanssa sovimme partituurien ja stemmojen viimeiseksi palautusajankohdaksi tammikuun alkupuolen. Itselleni olin asettanut tavoitteeksi palauttaa kaikki sovitukset ennen joululoman alkua ja se onnistuikin suunnitelmien mukaan. Ensimmäiset kaksi sovitusta palautin marraskuun lopussa ja kahta haastavampaa sovitusta työstin vielä joulukuun alkupuolen ajan.

Tammikuun alkupuolella kävi ilmi, etteivät yhtyeen soittajat pystyneet tulemaan mukaan produktioon lukion vanhojentanssien vuoksi. Haitarinsoittajalle sain korvaajan, mutta pianistia en saanut. Aikataulujen vuoksi päätimme Jääskelän kanssa, että soitan itse yhtyeessä pianistina. Harjoitukset pieniyhtyeen kanssa pidimme 29.1.2020 ja myöhemmin samalla viikolla pidimme myös orkesterin kanssa yhteisharjoitukset 1.2.2020 Jääskelän ohjaamana.

Seuraavat harjoitukset yhtyeen kanssa olisi pitänyt olla 16.3.2020 ja samana päivänä myöhemmin olisi ollut kenraaliharjoitukset koko orkesterin kanssa. Äänitykset olisivat olleet saman viikon lauantaina 21.3. Viikkoa ennen äänityksiä elimme tilanteessa, jossa hengitystieinfektio COVID-19 aiheutti paljon rajoituksia koko maailmassa. Keskustelimme kapellimestarin kanssa harjoitusten perumisesta ja päätimme jäädä odottamaan Suomen hallituksen ja valtioneuvoston linjausta. Jokilaaksojen musiikkiopisto päivitti toimintatapansa 16.3.2020 siten, ettei ryhmäopetusta järjestettäisi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ohjeiden mukaisesti. Seuraavana päivänä 17.3.2020 hallitus linjasi julkisten kokoontumisten rajoittamisen kymmeneen henkilöön, jonka vuoksi emme voineet toteuttaa produktiota loppuun suunnitellulla tavalla. Harjoitusten ja äänitysten peruuntuessa päädyttiin ratkaisuun, jossa opinnäytetyö arvioidaan ilman äänityksiä. Arviointiin käytetään äänitysten sijaan MuseScoren audioraitaa. MuseScoren audioraita ei ole verrattavissa soitettuun musiikkiin, sillä esimerkiksi soittimien dynamiikat ovat keskenään erilaiset eikä nuotinnusohjelma tunnista kaikkia termejä. Arviointia varten muokkasinkin sovitusta MuseScoressa niin, että audioraita vastaisi mahdollisimman paljon haluttua lopputulosta. Käytännössä tämä tarkoitti soitinten keskinäisen dynamiikan muokkaamista. Opinnäytetyön valmistumisen ajankohdaksi asetin huhtikuun 2020.

2.5 Työskentelytavat

Opinnäytetyön olennaisimpiin työskentelytapoihin kuului oma opiskelu, itsenäinen työ ja etä- ja läsnäolotunnit sävellyksen ja sovituksen opettaja Sanna Ahvenjärven ohjauksessa. Ohjausta Ahvenjärveltä sain lähi- ja etätunneilla. Asumme eri paikkakunnilla, jonka vuoksi etätunnit olivat meille toimivan vaihtoehto. Kommunikoimme etänä Googlen Meet-videokokouspalvelun kautta. Ennen etätunteja opiskelin itsenäisesti muun muassa äänenkuljetusta ja työstin sovitusten partituureja eteenpäin mahdollisimman pitkälle. Etätuntien aikana sovitukset sekä mahdolliset teoriätehtävät tarkistettiin ja sain palautetta sovituksista. Kaikki sovitukset on tehty MuseScore-nuotinnusohjelmalla.

Läsnäolotunnit järjestimme Sanna Ahvenjärven kanssa hänen kotipaikkakunnallaan Haapajärvellä Jokilaaksojen musiikkiopiston tiloissa. Tunneilla tarkastelimme sovitusten rakennetta ja kokeilimme sointujen äänensävyjä pianolla soittaen. Koin lähitunnit erittäin tärkeiksi, sillä näillä tunneilla opin eniten projektin aikana. Erityisesti partituurin levittäminen ihan konkreettisesti lattialle rakenteen tutkimisen ajaksi oli silmiä avaava kokemus. Sovitusten harmonian ja äänensävyn etsimiseen käytimme paljon pianoa. Testasimme minkälaisia äänensävyjä soinnun eri käännökset tuovat ja näiden kokeilujen kautta löysin sovituksiini haluamiani tunnelmia. Yksi opinnäytetyön tavoitteena oli saada konkreettisia apukeinoja sovittamiseen ja koen saaneeni niitä näillä läsnäolotunneilla.

Kun sovitukset olivat valmiit ja ainoaksi jääneet orkesterin ja yhtyeen yhteisharjoitukset olivat ohi, oma työskentely kuitenkin jatkui. Kuten oli odotettua, ensimmäistä kertaa sovituksia soittaessa huomasi korjattavia asioita partituurissa. Muun muassa dynamiikkamerkinnot ja muutaman stemman jousitusten yhtenäisyys edellyttivät jatkotyöskentelyä. Kapellimestari Janne Jääskelä avusti minua jousitusten teossa. Hän tarkisti jousituksia ja ehdotti ratkaisuja, jotka lisäsin sovituksiin ensimmäisten harjoitusten jälkeen.

3 SÄVELTÄJÄT JA SOVITETTAVAT TEOKSET

3.1 Säveltäjät

3.1.1 Magnus Zetterlund

Magnus Zetterlund (s. 1980) on ruotsalainen palkittu ja arvostettu kansanmuusikko ja soitonopettaja. Hänen pääsoittimensa on mandoliini, jonka lisäksi hän soittaa myös kitaraa, sisterniä ja huuliharppua. Zetterlund esittää soittimillaan kansanmusiikin lisäksi myös muita tyyllilajeja, mutta hän on tullut tunnetuksi skandinaviassa nimenomaan kansanmusiikkimandolinistina. Hän tekee paljon yhteistyötä monien korkean tason artistien kanssa etenkin Norjassa, Suomessa sekä kotimaassaan Ruotsissa. Zetterlundin tunnetuimmat yhtyeet ovat Nordic, Primus Motor ja Malin Foxdal Trio. Zetterlund on esiintynyt paljon eri maissa, tehnyt albumeita ja TV-lähetyksiä monien tunnetuiden artistien kanssa. Hän on tehnyt yhteistyötä myös suomalaisten muusikoiden kanssa, esimerkiksi mandolinisti Petri Hakalan kanssa. (Zetterlund, 2020)

Zetterlund on ensimmäinen mandolinisti, joka on valmistunut Tukholman kuninkaallisesta musiikkikorkeakoulusta sekä Helsingin Sibelius-Akatemiasta mandoliini pääsoittimenaan. Hän on intohimoinen opettaja ja hän opettaa Tukholman kuninkaallisessa musiikkikorkeakoulussa mandoliinin- ja kitaransoittoa. Intohimoisesta opettajuudesta kertoo se, että hän tekee myös opetusvideoita ja antaa mandoliinitunteja monelle eri alustalle, kuten esimerkiksi tunnetulle verkkolehdelle Gypsy Jazz Secret Magazinelle. Hän on myös perustanut verkko-opetusalustan Mandolinsecrets.comin sekä ladannut youtube-kanavalleen viikoittain opetusvideoita vuodesta 2017 lähtien. (Zetterlund, 2020)

Zetterlund on myös palkittu muusikko. Vuonna 2014 hän sai kultalevyn "Höga Kusten" -kappaleesta sekä Zetterlundin albumi Salmeklang sai vuonna 2017 norjalaisen Grammy-palkinnon. (Zetterlund, 2020)

3.1.2 Johanna Juhola

Johanna Juhola (s.1978) on suomalainen säveltäjä ja harmonikkavirtuoosi. Hänen sävellyksensä yhdistävät suomalaisen ja argentiinalaisen tangon sekä etnisen, elektronisen ja pop-musiikin. Hän toimii säveltäjänä ja muusikkona useissa eri yhtyeissä, kuten esimerkiksi hänen musiikkiaan esittävissä yhtyeissä Johanna Juhola Trio ja Johanna Juhola Reaktori. (Juhola 2020)

Juhola on toiminut säveltäjänä eri yhtyeissä, teattereissa, TV-lähetyksissä ja monissa muissa projekteissa. Uransa aikana hän on levyttänyt, julkaissut viisi albumia sekä julkaissut harmonikkasooloteoksia sisältävän nuottikirjan vuonna 2016. Juhola on myös tehnyt yhteistyötä näyttämötaiteen pa-

riissa yhteistyökumppaneinaan monia tunnettuja tanssijoita, koreografeja ja ohjaajia. Häntä on kutsuttu arvosteluissa virtuoottiseksi harmonikkamusiikin uudistajaksi ja tangon kurittomaksi innovaattoriksi sekä musiikilliseksi supersankariksi. (Juhola 2020)

Johanna Juhola on konsertoinut huomattavassa määrin Suomen ulkopuolella. Hän on esiintynyt 32:ssa eri maassa ympäri maailmaa sekä voittanut kansainvälisiä kilpailuja. Vuonna 2000 hän voitti Astor Piazzolla -kilpailun ja vuonna 2002 International "Citta di Castelfidardo" -palkinnon sekä Astor Piazzolla music section -kilpailun kokoonpanolla Duo Milla Viljamaa & Johanna Juhola. (Juhola 2020)

3.1.3 Astor Piazzolla

Argentiinalainen Astor Pantaléon Piazzolla (1920–1992) oli säveltäjä, sovittaja ja muusikko. Soittimeen hänellä oli bandoneon, ja hänen tyylilajeihinsa kuuluivat tango, jazz sekä maailmanmusiikki. Piazzolla tuli tunnetuksi kehitettyään uuden tyylilajin Tango Neuvon, johon hän yhdisti perinteisen tangon, klassisen musiikin sekä jazzin laajoine harmonioineen. Hän myös esitti omia sävellyksiään eri kokoonpanoissa. Kuuluisaan Piazzolla-kvintettiin kuuluu bandoneonin lisäksi viulu, piano, kontrabasso ja sähkökitara (Classic fm 2020)

Astor Piazzollan musiikki herätti monenlaisia reaktiota. Useat eivät pitäneet hänen musiikkityylistään liiallisen temponvaihtelun sekä epämiellyttävien dissonanssien vuoksi. Perinteinen tango mielletään tanssittavaksi musiikiksi, jolloin Piazzollan epätanssillinen Tango Neuvo ei soveltunut perinteisen tangon raameihin. *"Piazzollan musiikki ei edelleenkään ole tanssijoiden suosiossa"* (Tervola Marjut, 2016).

Astor Piazzollan ansiosta tango tyylilajina nousi uuteen ja parempaan maineeseen 1990-luvulla, jolloin nuorempi sukupolvi kiinnostui Tango Neuvosta. Myös tällöin Piazzollan soittama bandoneon löysi tiensä takaisin muusikoiden suosioon. (Classic fm 2020)

3.1.4 Ian Stephenson

Ian Stephenson (s.1982) on englantilainen kitaristi, säveltäjä ja sovittaja. Hän on suorittanut kansanmusiikin ja perinteisen musiikin tutkinnot vuonna 2005. Hän on tullut tunnetuksi kansainvälisissä folk-yhteisöissä voitettuaan BBC Young Folk -palkinnon yhtyeensä "442" kanssa vuonna 1990. Säveltäjänä hän yhdistää klassisen, jazzin sekä perinteisen musiikin elementtejä keskenään.

Ian Stephenson soittaa yhtyeissä Kan, Baltic Crossing ja Andy May Trio. Hän on soittanut lähes sadalla eri albumilla ja säveltänyt teoksia monille erilaisille kokoonpanoille kuten kamariyhtyeille, kuoroille, kansanmusiikkiyhtyeille sekä soolokitarelle. Hänet tunnetaan kansainvälisesti, sillä hän on kiertänyt laajasti Skandinaviaa, Yhdysvaltoja, Kanadaa, Intiaa ja ympäri Eurooppaa. (Stephenson 2020)

Ian Stephenson on myös arvostettu opettaja. Hän opettaa muun muassa säveltämistä, sovittamista, harmoniaoppia sekä monia muita musikaalisia taitoja Newcastle'n yliopistossa. Esiintymisen, säveltämisen ja opettamisen lisäksi hän toimii tuottajana perustamassaan äänitysstudioissa Simpson

Street Studiossa, jossa hän on tuottanut albumeita ja kappaleita kymmenille eri artisteille. (Stephenson 2020)

3.2 Teokset

3.2.1 Minous Vals

Magnus Zetterlundin säveltämä kappale *Minous Vals* on menevä valssi, jossa on yksinkertainen melodia ja miellyttävä tunnelma. Rakenteeltaan se on hieman poikkeava. Kappaleen A-osa kerrataan, mutta B-osa soitetaan vain kerran. Tähän kappaleeseen tutustuin Zetterlundin yhtyeen Nordicin kautta. Minulle oli jo kappaleiden valitsemisen alkuvaiheessa selkeää, että yksi sovittavista kappaleista tulisi olemaan Nordicilta, jonka vuoksi tutustuin heidän albumeihinsa laajemmin.

Minous Vals ei ollut minulle ennestään tuttu. Se valikoitui tunnelmansa, miellyttävän sävellajin sekä tietynlaisen yksinkertaisuutensa vuoksi. Valitessani otin myös huomioon oppilaiden taitotason ja mielestäni tämä sopii erinomaisesti orkesterille. Kappaleen intro on kirjoitettu Bb-duuriin, jonka jälkeen sävellaji muuttuu A-osaan mennessä helppoon G-duuriin. *Minous Vals* leikittelee mielenkiintoisesti eri sävellajien kanssa, sillä B-osa käyttää paljon sävellajiin kuulumattomia sointuja.

Tähän kappaleeseen en kokenut tarvitsevani nuottia säveltäjältä, sillä melodia ja soinnut oli helppo nuotintaa kuuleman perusteella äänityksestä. Sovituksessa halusin pitää kappaleen yksinkertaisena ja kevyenä alkuperäistä sovitusta kunnioittaen.

3.2.2 Pieni täydellinen hetki

Johanna Juholan *Pieni täydellinen hetki* on pirteä ja menevä kappale, joka on sävelletty alun perin sooloharmonikalle. Juholan omaperäinen sävellystyylili kuuluu tässä kappaleessa erinomaisesti. Rytmisesti *Pieni täydellinen hetki* on hieman haastavampi kuin muut sovituspöytäkirjan kansanmusiikkikappaleet, jonka vuoksi melodia ja vaativat stemmat on sovittettu pääasiassa pienyhtyeelle orkesterin säestäessä taustalla. Tärkeät bassolinjat ja sointujen sävelet olen sovittanut orkesterille.

Rakenteeltaan kappale on monipuolinen ja vaihteleva. Teema tulee esille heti aluksi, jonka jälkeen B-osa ikään kuin varioi teemaa. B-osan jälkeen tempo hidastuu C-osaan, jonka aikana teeman tempo hidastuu vielä hieman. Kappale siis rauhoittuu loppua kohden. Sovituksissa halusin harmonikansoittajan pääsevän soittamaan kappaletta hyvin samalla tavalla kuin se on kirjoitettukin alkuperäiseen nuottiin orkesterin ja muun yhtyeen säestäessä soittajaa.

Tähän kappaleeseen tutustuin eräässä tutkintokonsertissa, jonka ohjelmistossa kyseinen kappale esitettiin sooloharmonikalla. Sovitusprojektin kokonaisuutta ja harmonikansoittajan solistisuutta pohiessani *Pieni täydellinen hetki* vaikutti parhaalta mahdolliselta vaihtoehdolta. Sovitustyöhön sain tukseni haitaristiystävältäni nuotin, josta pystyin tarkistamaan harmoniat ja artikulaatiot.

3.2.3 Invierno Porteno

Invierno Porteno on Astor Piazzollan tunnettu tango, joka vie kuulijan mennessään. Kappale poikkeaa muista sovituspöjektin kappaleista tyyllisesti paljon, sillä se on ainoa tango. *Invierno Porteno* on Piazzollan tyylin mukaisesti hyvin intensiivinen ja moniulotteinen, jolloin se on ehdottomasti haastavin sovitaa ja soittaa. Sävellajit ja tempomerkinnät vaihtuvat useasti, jolloin myös kappaleen tunnelma vaihtelee hyvin paljon muun muassa intohimoisesta haaveilevaan sävyyn. Kappale on myös rakenteeltaan haastava.

Halusin sovituspöjduktion kuvaavan myös henkilökohtaista musiikkimieltymystäni, jonka vuoksi Piazzolla säveltäjänä oli varma valinta. Halusin valita kappaleen, joka olisi pienyhtyeen viulistille sopivan haastava ja solistinen, mutta myös minulle tuntematon. *Invierno Portenon* sovituksia tehdessä kuuntelin useita erilaisia sovituksia, joista poimin tärkeimmät melodiat, elementit, harmoniat ja rakenteen sopivaksi tähän projektiin. Tämän kappaleen sovitaminen vaati ehdottomasti eniten aikaa sovitaa, sillä halusin hyödyntää mahdollisimman vähän valmista nuottimateriaalia.

3.2.4 Return from Helsinki

Return from Helsinki -niminen kappale on Ian Stephensonin kaunis ja yksinkertainen kansanmusiikkikappale. Tähän kappaleeseen olen tutustunut jo pienenä lapsena kotipaikkakunnallani Haapavesi Folk Music festivaaleilla, jolloin eräs yhtye soitti kappaleen. Tyyliiltään kappale on rento ja hyväntuulinen, jolloin kuulijalle välittyy kiireettömyyden tunne. Se on rakenteeltaan hyvin yksinkertainen, sillä siinä on vain A- ja B-osat. Myös tämän kappaleen olen nuotintanut kuuleman perusteella.

Kappale sopii mielestäni erinomaisesti oppilasorkesterille ja pienyhtyeelle, sillä se on helppo ja D-duurisävellaji on kaikille varmasti tuttu. Koska kappale on rakenteeltaan todella yksinkertainen, minua kiinnosti selvittää miten kappaleen saa kuulostamaan hyvältä ja mielenkiintoiselta.

4 SOVITUSANALYYSI

4.1 Äänenkuljetus

Äänenkuljetus on nuottikirjoitusten ja sovitusten keskeisin elementti. Äänenkuljetuksella tarkoitetaan stemmojen liikettä suhteessa toisiinsa (Haapamäki, Pulkkis, Ranta-aho, Virokannas 2020).

Sen perimmäinen tarkoitus on tuottaa johdonmukaisia ja selkeitä stemmoja kaikille soittajille. Tavoitteena on stemmojen itsenäisyys ja se, että ne kuulostavat hyvältä myös yksin soitettuna. Itse sovituksia tehdessäni kiinnitin äänenkuljetuksessa huomiota erityisesti hyvään ja tasapainoiseen yhteisointiin ja siihen, että stemmat olisivat oppilaille miellyttävät soittaa.

Äänenkuljetukseen liittyy tiettyjä sääntöjä ja normeja, joita noudatin sovituksia tehdessäni tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Äänestä toiseen kulkiessa yhdistin sointujen yhteiset sävelet ja loput äänet kulkivat mahdollisimman pienillä liikkeillä bassoääntä lukuun ottamatta. Nuottiesimerkissä 1a pianostemman äänenkuljetuksessa yhdistin ensimmäisen soinnun G:n ja toisen soinnun C:n yhteiset sävelet ja loput kulkivat yhden sävelaskeleen ylöspäin. Muiden sävelien kulkusuunnan määrittää bassoääni. Jos bassoääni kulkee alaspäin, kuten nuottiesimerkissä, soinnun sävelten tulisi tehdä vastaliike eli kulkea tässä tapauksessa ylöspäin. Nämä perussäännöt pätevät jokaiseen sovitukseen jatkuvasti.

Nuottiesimerkki 1a, Minous Vals, pianostemma, tahdit 17–23

The musical score consists of two staves. The upper staff shows a sequence of chords: G, C, D, Em, C, C, C. The lower staff shows a bass line with notes G, A, B, C, D, E, F, G. The dynamic marking *mf* is at the bottom left.

Vastaliikkeiden ja yhteisten sävelten yhdistämisen lisäksi äänenkuljetukseen kuuluu olennaisesti nuottien kaksintaminen. Sovituksissa käytin pääasiassa neliäänistä satsia. Nuottien kaksintaminen tarkoittaa sitä, että normaalin kolmisoinnun yksi sävel soi kahdesti eri äänillä. Soinnun pohjasävel määrittää kaksinnettavan soinnun sävelen. Esimerkissä 1a jokainen sointu on pohjamuotoinen, joten jokaisessa soinnussa kaksinnetaan soinnun pohjasävel. Sovituksissani halusin basson soittavan sointujen pohjasäveliä, jonka vuoksi kaksinnussäännöissä käytin pääasiallisesti tätä periaatetta. Nuottiesimerkin 1a pianostemma on myös oppilaspianistin helpompi soittaa, sillä oikean käden äänet pysyvät lähellä toisiaan, eikä soittajan tarvitse nostaa käsiään koskettimistolta pitkän matkan päähän.

Nuottiesimerkki 1b, Invierno Porteno, alttoviulu ja sello, tahdit 35–38

Vla.

Vc.

Nuottiesimerkissä 1b sellon soittama bassolinja kulkee alaspäin, jolloin alttoviulun stemma kulkee ylöspäin tehden vastaliikkeen. Kun alttoviulun stemma kulkee alaspäin, bassolinja kulkee ylöspäin. Sovituksissa vastaliikettä on melkein jatkuvasti, sillä se laajentaa sointia ja kuulostaa järkevältä.

Nuottiesimerkki 1 c, Pieni täydellinen hetki, harmonikka ja piano, tahdit 1-5, valmiissa sovituksessa käytetty versio

Harmonikka

Piano

Nuottiesimerkki 1d, Pieni täydellinen hetki, harmonikka ja piano, tahdit 1–5, äänenkuljetustesti

Harmonikka

Piano

Nuottiesimerkissä 1c ja 1d vertaan soinnillisesti kahta eri äänenkuljetustapaa. Nuottiesimerkissä 1c äänenkuljetussäänöt pianon oikeassa kädessä eivät ole voimassa vaan siinä käytetään melodiaa

tukevaa rinnakkaisliikettä toisin kuin nuottiesimerkissä 1d. Jälkimmäisessä esimerkissä äänet kulkevat siis äänenkuljetussääntöjen mukaisesti. Soinnillisesti ja käytännöllisesti katsottuna esimerkki 1d ei kuitenkaan ole yhtä hyvä kuin äänenkuljetussääntöjä rikkova esimerkki 1c. Esimerkissä 1d pianon ylin ääni on liian huomiota herättävä. Tässä esimerkissä pianostemma kuulostaa toiselta melodiaääneltä, joka ei ole tarkoituksenmukaista. Pianon on tarkoitus olla harmonikan säestäjä, jonka vuoksi päädyin jättämään pianostemman äänenkuljetuksellisesti samanlaiseksi kuin Juhola on kirjoittanut äänenkuljetussääntöjen rikkomisesta huolimatta.

4.2 Soinnutus ja äänensävy

Aikamme konserttimusiikissa sointuja/harmonioita voivat olla mitkä tahansa yhtä aikaa soivat sävelet (Karjalainen 2014, 16). Käytännössä siis äänenkuljetus ja soinnutus ovat sama asia, mutta eri näkökulmasta katsottuna. Nelisävelinen soinnutus on yleisin tapa soinnuttaa ja siinä tulee ottaa huomioon äänenkuljetukselliset seikat.

Täyteläisemmän äänimaailman saavuttamiseksi tulee huomioida soinnun sävelet ja niiden paikat sat-sissa. Jotta äänimaailma olisi pehmeämpi, tulisi soinnussa kuulua jokainen soinnun sävel. Jos halutaan kylmempää äänimaailmaa, tiettyjen sävelten pois jättäminen voi tuoda halutun tunnelman. Myös stemmojen väliset intervallit tulisi asetella siten, etteivät stemmojen äänet risteäisi keskenään eivätkä niiden intervallietäisyydet olisi liian suuria.

Esimerkissä 2a on kuvattu orkesterin stemmat, jossa näkyy stemmojen itsenäiset kulut sekä soinnun äänet. Joissain kohdissa koin parhaimmaksi jättää soinnun ääniä pois, jotta sain hieman kylmemmän tunnelman.

NUOTTIESIMERKKI 2a, Invierno Porteno, tahdit 63–67

Nuottiesimerkissä 2a sävellajin vaihtuessa C-mollisävellajiin ensimmäisen soivan soinnun Cm jokainen sävel on jaoteltu jokaiselle äänelle. Kontrabasso, sello ja alttoviulu soittavat c-säveltä ja loput soinnun sävelet e ja g ovat jaettu 1.- ja 2.-viululle. Tällä tavalla olen pyrkinyt soinnuttamaan kappaletta paikoissa, jossa haluan leveää ja pehmeää äänimaailmaa. Sovituksissa on paikoittain kylmempää äänimaailmaa, jolloin olen jättänyt esimerkiksi soinnun terssin kokonaan pois.

Nuottiesimerkki 2b, Invierno Porteno, tahdit 35–38

Piazzollan *Invierno Portenon* sovitusta tehdessäni halusin muutamiin eri kohtiin kapeaa ja kiinteän kuloista äänimaailmaa, jolloin orkesterin 1. ja 2. viulu sekä alto soivat lähellä toisiaan. Esimerkissä 2b hyödynsin murrettujen sointujen liikkuvuutta. Tämän tyyppisissä kohdissa sovituksissa olin ottanut huomioon myös soittajien taitotason. Etsin ratkaisuja, joissa viulistin ei tarvitsisi vaihtaa sormitusta, vaan vasen käsi pysyisi mahdollisimman paikoillaan. Tässä nuottiesimerkissä 1. viulisti voi pitää D-kielellä kolmossormea paikoillaan ja samanaikaisesti A-kielellä kakkossormea. Myös 2. viulisti

voi pitää G-kielillä kolmossormea ja D-kielillä ykkössormea pelkästään jousen vaihtaessa kieltä. Opilaan taitotasosta riippuen tällaisissa kohdissa he voivat halutessaan soittaa myös esimerkiksi kolmannesta asemasta.

Nuottiesimerkki 2 c, *Return from Helsinki*, tahdit 23-30

Nuottiesimerkissä 2 c *Return from Helsinki*-kappaleen sovituksessa teeman tultua uudestaan esille kohdassa A2 halusin äänensävyyn olevan yksinkertainen, bassolinjat ja soinnut pelkistettyjä suppeita. Tässä kohdassa sovitusta orkesteri yhtyy soittoon, mutta pelkistetyn äänimaailman vuoksi sello ja kontrabasso eivät soita.

Nuottiesimerkki 2d, *Return from Helsinki*, tahdit 41-47

Kappaleen loppupuolella teema soitetaan vielä kerran ja halusin sen olevan hieman erilainen ja tunnelmaltaan iloisempi ja menevämpi. Alkuperäisessä kappaleessa jokaisessa tahdissa on vain yksi sointu, mutta sovituksessa halusin viimeiseen teemaan hieman enemmän sointuja, jotta kappale kuulostaa enemmän minun sovittamaltani kuin alkuperäiseltä sävymailmaltaan. Sointujen oli tarkoitus kuulostaa vaihtobassolta ja käytinkin tahdissa 43 G-duuriin sen vaihtobassoa, kun sointu pysyi koko tahdin samana. Samaan aikaan vaihtobasson kanssa pianon soinnut ovat murrettuja, jolloin bassosta tuli liikkuvampi. Laajempaa äänimaailmaa tähän kohtaa kappaletta toi myös sooloviulun stemma, joka on oktaavia korkeammalla kuin muualla kappaleessa.

4.3 Basson merkitys

Partituuria tehdessä on hyvä tiedostaa, että melodian lisäksi toinen tärkeä stemma on bassostemma. Bassoääni antaa koko sovitukselle harmonisen pohjan ja usein vaikuttaa myös rytmiseen etenemiseen. Bassoääni toimii myös vastaäänenä melodialle ja stemmassa on tärkeää, että se kuulostaa itseksenkään soitettuna hyvältä ja etenevältä (Karjalainen 2014, 38).

Nuottiesimerkki 3a, Invierno Porteno, tahdit 32-36

The image shows a musical score for two instruments: Violoncello (Vc.) and Contrabasso (Cb.). Both parts are written in bass clef and feature a pizzicato (Pizz.) section. The Vc. part starts with a half note G2, followed by a series of quarter notes: A2, B2, C3, D3, E3, F3, G3, A3, B3, C4, D4, E4, F4, G4. The Cb. part follows a similar pattern, starting with a half note G1, followed by quarter notes: A1, B1, C2, D2, E2, F2, G2, A2, B2, C3, D3, E3, F3, G3. The dynamic marking is mezzo-piano (mp) for both parts.

Kuten aikaisemmin mainitsin, bassoääni on tässä sovitustyössä harmonian rakentaja, sillä se on lähes aina soinnun pohjasävel. Bassoääni pääsee tekemistään sovituksissa parhaiten esiin Piazzolan *Invierno Portenossa*, jossa bassoääni on liikkuva ja merkittävä kokonaisuuden kannalta. Halusin korostaa basson linjaa, jonka vuoksi bassoääntä soittaa kontrabasson lisäksi myös sello. Orkesteriin oli tulossa soittamaan kontrabasisti, mutta hänen pois jäätyään sellot olisivat soittaneet bassolinjat yksin. Kapellimestari oli hankkinut pianistin soittamaan bassolinjoja, jotta ne saataisiin joka tapauksessa soitettua. Tieto niin myöhään, etten ehtinyt sovituksia enää muokata. Tästä syystä balanssi ja sointi olivat hieman erilaisia kuin olin suunnitellut. Esimerkissä 3a basson tuplaus sellolla ja kontrabassolla pizzicatossa.

Nuottiesimerkki 3b, *Invierno Porteno* tahdit 17-20

Musical score for *Invierno Porteno*, measures 17-20. The score is in G major and 4/4 time. The tempo is marked $J = 80$. The instruments and their parts are:

- Sooloviulu:** Melodic line starting with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, and a half note D5.
- Harmonikka:** Accompaniment with a melody in the right hand and bass notes in the left hand. Dynamics range from *mp* to *f*.
- Pno.:** Piano accompaniment with chords in the right hand and bass notes in the left hand. Dynamics range from *p* to *f*.
- Vl.1:** Violin 1 part, mostly sustained notes.
- Vl.2:** Violin 2 part, mostly sustained notes.
- Alto:** Viola part, mostly sustained notes.
- Sello:** Cello part, mostly sustained notes.
- Kontrabasso:** Double bass part, mostly sustained notes.

Invierno Portenossa on paljon vuoropuhelua sooloviulistin ja orkesterin kesken. Nuottiesimerkissä 3b sooloviulu aloittaa kauniin soolon ja hänen pitkien ääniensä aikana orkesteri vastaa neljäsosanuoteilla vieden kappaletta rytmisesti ja melodisesti eteenpäin. Edellä mainitsin basson olevan melodian lisäksi toinen tärkeä stemma ja tässä esimerkissä tulee ilmi erinomaisesti näiden kahden merkittävimmän äänen tärkeys teoksen toimivuuden kannalta.

Nuottiesimerkki 3c, *Minous vals*, tahdit 17-24

Musical score for *Minous vals*, measures 17-24. The score is in G major and 4/4 time. The tempo is marked **B1**. The instruments and their parts are:

- Sooloviulu:** Melodic line starting with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, and a half note D5.
- Harmonikka:** Accompaniment with a melody in the right hand and bass notes in the left hand. Dynamics range from *mp* to *mf*.
- Pno.:** Piano accompaniment with chords in the right hand and bass notes in the left hand. Dynamics range from *mf* to *mf*.

Chords indicated below the piano part: G, C, D, Em, C, C, C, D.

Minous valsin alkupuolella soittaa pelkästään kansanmusiikkiyhtye. Ensimmäisessä B-osassa halusin vaikutelman eteenpäin pyrkivästä tunnelmasta, jonka vuoksi pisteellisten puolinuottien sijaan yhteen tahtiin kirjoitin puolinuotin ja neljäsosanuotin.

4.4 Nuottikuva

Soivan äänen lisäksi kaikista näkyvin osa sovituksessa soittajalle on nuotit. Niiden tulisi olla soittajille selkeät ja sisältää riittävästi tietoa, jotta soittamisesta tulisi miellyttävää eikä soittajan tarvitsisi erikseen tulkita mitä nuotissa on haluttu soittajan tekevän. Selkeän nuottikuvan laatimiseksi on syytä ottaa muutamia seikkoja huomioon.

Nuottiesimerkki 4a, Return from Helsinki, sooloviulu, tahdit 1–22

Sooloviulu

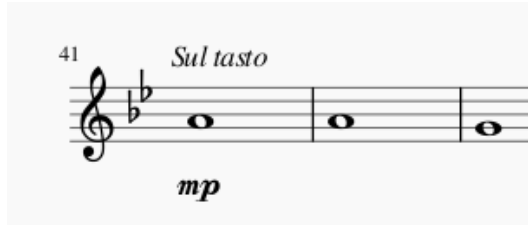
Return from Helsinki

Säv Ian Stephenson
Sov. Laura Veikkola

The image shows a musical score for violin in 4/4 time, key of D major. It consists of four staves of music. The first staff starts with a 4-measure rest, followed by a first ending bracket labeled 'A1' with a fermata. The second staff continues the melody with a first ending bracket labeled '1.' and a second ending bracket labeled '2.' with a fermata. The third staff starts with a first ending bracket labeled 'B1' and a fermata. The fourth staff continues the melody with a first ending bracket labeled '1.' and a second ending bracket labeled '2.' with a fermata. The score includes dynamic markings such as *mf* and *tr* (trills), and articulation marks like 'V' (accents).

Selkeä ulkoasu on nuottien a ja o. Nuotissa pitäisi olla esillä kappaleen nimi, sovittaja ja säveltäjä, musiikilliset informaatiot ja kenen stemma on kyseessä. Näihin musiikillisiin informaatioihin kuuluu soittimelle sopiva nuottiavain, sävellaji ja tahtiosoitus. Nuotin ulkoasu tulisi olla väljä, jotta soittajalla on tilaa kirjoittaa omia huomioita halutessaan. Jokaisen osan alussa olisi hyvä olla dynamiikkamerkintä. Nuottiesimerkissä 4a halusin viulistin aloittavan vetojousella, jonka vuoksi ensimmäisen nuotin päällä on valmiiksi kirjoitettu ohje sitä varten.

Nuottiesimerkit 4b, *Invierno Porteno*-sovituksesta

Musiikkiin kuuluu olennaisesti erilaisia tapoja soittaa ja tulkita kappaletta. Kun sovittajalla tai säveltäjällä on selkeä mielikuva kappaleesta, tulee hänen kirjoittaa nuotteihin ohjeita soittajalle. Nuottiesimerkissä 4b on otteita ohjeista, jotka olen kirjoittanut. *Accelerando* tarkoittaa sitä, että soittajan tulisi kiihdyttää tempoa. *Meno mosso* ohjeistaa soittajaa hidastamaan ja *piu mosso* kiihdyttämään. *Sul tasto* on jousisoittajille suunnattu ohje, joka ohjaa jousisoittajia soittamaan otelaudan päältä. Tällöin saadaan viulusta pehmeä ja sumuinen ääni.

Nuottiesimerkki 4c, *Invierno Porteno*, pianostemma, tahdit 29-31.

Sovitukseni ovat suunnattu Jokilaaksojen musiikkiopiston oppilaille, jonka vuoksi pyrkimykseni oli tehdä heille mahdollisimman selkeät nuotit. Ahvenjärvi (17.12.2019) mainitsi tahdin puolivälin näkyvyyden merkityksestä. Kun tahdin puoliväli on esillä, on oppilaiden helpompi lukea nuottia. Nuottiesimerkin 4c toisessa tahdissa pisteellinen puolinuotti on jaettu kahdeksi kaarella yhdistetyksi pisteelliseksi neljäsosanuotiksi, jotta tahdin puoliväli olisi näkyvässä.

Nuottiesimerkki 4f, *Invierno Porteno*, pianostemma, tahdit 58-81

The image shows a musical score for piano, titled "Nuottiesimerkki 4f, *Invierno Porteno*, pianostemma, tahdit 58-81". The score is presented in three systems of music. The first system (measures 58-63) shows a piano introduction with chords and a dynamic marking of 'p'. The second system (measures 64-77) features a melody in the right hand and accompaniment in the left hand, with a tempo marking of quarter note = 80, a dynamic marking of 'mf', and a fermata over measure 77. The third system (measures 78-81) continues the melody and accompaniment with a dynamic marking of 'mp'.

Partituurin valmistuttua tarkistin jokaisen yksittäisen stemman ulkoasun asettelun, sillä tavoitteenani oli tehdä oppilaille ulkonäöltään yksinkertaiset ja selkeät stemmat. Nuottiesimerkissä on pianon stemma *Invierno Portenosta*. Teoksessa sävellaji vaihtuu usein ja halusin selkeyden vuoksi sävellajivaihdon rivin alkuun. Jokaisella rivillä tulisi olla suurin piirtein saman verran tahteja, tekstin tiheydestä riippuen. Nuottiesimerkissä 4f riveillä tahtien määrä vaihtelee, sillä tahdeissa on vaihteleva määrä nuotteja. Tärkeintä on se, ettei nuotista tule liian ahdas luettavaksi.

4.5 Sovitusten jatkotyöstäminen

Eräs tämän opinnäytetyön tavoitteista oli tarkastella miten sovitukset tulisivat muuttumaan, kun pääsemme niitä yhdessä soittamaan koko orkesterin kanssa. Harmillisesti sovituksiin emme ehtineet tehdä paljoakaan muutoksia ja huomioita, sillä ehdimme soittaa vain kerran yhdessä ennen pandemian puhkeamista. Tästä huolimatta tein harjoitusten aikana muutamia tärkeitä havaintoja, jotka olivat ennen harjoituksia jääneet minulta huomioimatta.

Kokonaisuuteen vaikuttavimpana huomiona on viulistien ja muiden jousisoittajien jousitukset. Yhtenäiset jousitukset eivät sovitusten tekovaiheessa olleet saaneet tarpeeksi huomiota, jonka vuoksi harjoituksissa teimme muutamia lisäyksiä jousituksiin. Ennen sovitusten lähettämistä kapellimestarille olin pohtinut jousituksia jonkin verran, mutta en ollut aivan varma, miten kannattaisi menetellä. Tästä syystä jätin ensimmäiseen versioon vain tärkeimmät artikulaatiot ja kaaret. Ensimmäisten harjoitusten jälkeen tehdyt jousitukset tuntuivat korjausvaiheessa jo itsestäänselvyksiltä.

Nuottiesimerkki 4d, Pieni täydellinen hetki, tahdit 52-59, sooloviulun alkuperäinen stemma

Musical score for Nuottiesimerkki 4d, measures 52-59. The score is in G minor (one flat) and 4/4 time. It consists of two staves. The first staff starts at measure 52 with a box labeled 'B2' above it. The second staff starts at measure 56. The dynamic marking *mf* is placed below the first staff. The music features a melodic line with eighth and sixteenth notes, some with slurs and accents.

Nuottiesimerkki 4e, Pieni täydellinen hetki, tahdit 52-29, sooloviulun korjattu stemma

Musical score for Nuottiesimerkki 4e, measures 52-29, showing corrections. The score is in G minor and 4/4 time. It consists of two staves. The first staff starts at measure 52 with a box labeled 'B2' above it. The second staff starts at measure 56. The dynamic marking *mf* is placed below the first staff. The music features a melodic line with eighth and sixteenth notes, some with slurs and accents. Above the notes, there are correction marks: small squares and 'V' symbols indicating where notes were added or changed. Some notes are enclosed in dashed boxes with arrows pointing to them.

Nuottiesimerkeissä 4d ja 4e havainnollistan sitä, millä tavalla muutin jousisoittajien jousituksia ensimmäisten harjoitusten jälkeen. Esimerkeissä on kahdeksan tahtia sooloviulistin stemmasta. Sooloviulisti ja kapellimestari olivat soittotunnilla tehneet soittajalle sopivat vaihtoehtoiset jousitukset, jotka sopivat myös kappaleen luonteeseen. Sovituksiin jousituksia korjatessani kokeilin myös itse soittaa viululla jälkikäteen lisättyjä jousituksia, jonka jälkeen ymmärsin millä tavalla jatkossa kannattaa kirjoittaa jousituksia.

Jousitusten lisäksi huomasin pieniä hieman erikoisia asioita sovituksissa. Kappaleessa *Return from Helsinki* oli jostain syystä jäänyt pois B-osan harjoituskirjain ja yksi ylimääräinen kertausmerkki oli ilmestynyt nuotteihin. Tarkistettuani nämä musescore-tiedostosta näitä virheitä ei siellä ollut. Uskon siis, että tämä on ollut nuotinnusohjelman ongelma tallentaessa eikä niinkään minun huolimattomuusvirheeni.

Nuottiesimerkki 4f, Minous Vals, tahdit 93-99, ote partituurista

The image shows a musical score for four instruments: Violin 2 (Vl.2), Alto, Cello (Sello), and Contrabass (Kontrabasso). The score is for measures 93-99 of the piece 'Minous Vals'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The Violin 2 part is marked *pizz.* and *mp*. The Alto part is marked *mp* and *pizz.*. The Cello and Contrabass parts are marked *mp* and *pizz.*. The Contrabass part is also marked *mp* at the bottom.

Tammikuussa ennen harjoituksia, sain lyhyesti palautetta Savonian sovituskurssin yhteydessä Minous Valsista myös jazz-saksofonisti ja Savonia ammattikorkeakoulun rytmimusiikin lehtori Pekka Toivaselta. Hänen huomionsa sovituksessa kiinnittyi pisteellisiin puolinuotteihin, joissa oli merkittynä myös pizzicato. Kuuluisivatko soitettavat äänet niin pitkään kuin oli merkitty? Tätä jäin pohtimaan. Harjoituksissa kiinnitin huomiota sekä tähän nuottiesimerkissä 4f olevaan osaan, että myös muihin vastaaviin osiin. Keskustelin lyhyesti myös kapellimestarin kanssa asiasta. Päätin kokeilla miten soittajat sen tulkitsevat ja tehdä päätöksen nuottien pituudesta sen jälkeen. Harjoituksissa sellistit soittivat äänet niin pitkinä kuin se oli heille mahdollista, ja tämä toi mielestäni sitä tunnelmaa, mitä olin halunnutkin tähän osaan. Tahdissa 93, josta nuottiesimerkki 4f alkaa, haitarisoittaja soittaa improvisaatioosolon. Sellistit saivat pehmeän, mutta tarkan vaikutelman pyrkiessään soittaa nuotit niin pitkiksi kuin se oli heille mahdollista. Tällöin myös haitarisoolo tuli hyvin esille. Päätin jättää pisteelliset puolinuotit tästä syystä partituuriin ja stemmoihin.

Produktion alkuperäisenä tavoitteena oli oppia vahva pohja sovittamiselle ja tehdä toimivat sovitukset klassista musiikkia soittavalle orkesterille ja pienelle kansanmusiikkiyhtyeelle Jokilaaksojen musiikkiopistolle. Minulla ei ollut tarkkaa tietoa, minkä tasoisia oppilaat olivat, joten sovitusten tekeminen oli minulle haaste monessa eri merkityksessä. Haastavaa produktiossa oli äänenkuljetuksellisten sääntöjen ja äänensävyllisten seikkojen yhdistäminen, sekä aikataulujen yhteensovittaminen soittajien kesken. Myös soittajien taitotaso oli haastava arvioida, mutta koen onnistuneeni arvioimisessa kiitettävästi. Aikataulullisesti sain kaiken suunnitellun tehtyä. Olen pyrkinyt ennen tätä opinnäytetyötä olemaan produktiossa se henkilö, joka toimii taustalla eikä ole vetovastuussa. Tämä opinnäytetyö oli siis suuri hyppy tuntemattomaan.

Isolle kokoonpanolle sovittaminen ja sovitusten kirjoittaminen nuoteiksi oli minulle vielä alkuvaiheessa vierasta. Olin valmistautunut opinnäytetyötä aloittaessani siihen, että sovittaminen tulee vieämään aikaa. Minulle tuli yllätyksenä sen kestäneen niinkin kauan. Paljon aikaa kului myös musiikin hahmotusaineiden opiskeluun ja unohtuneiden tietojen muisteluun. Tekovaiheessa minulla oli selkä kuva, minkälaisia tuloksia haluan opinnäytetyöltä. Kokonaisuus oli hyvin kasassa ja aikataulullisesti kaikki näytti toimivalta.

Keväällä maaliskuussa COVID-19-viruksen vuoksi alkuperäiset tavoitteet äänityksistä tuli jättää taakse ja keskittyä sen sijaan siihen, kuinka saan MuseScoren audioraidasta mahdollisimman todenmukaisen arvointia varten. Vaikka emme saanee äänityksiä toteutettua, sain kaiken muun päätökseen aikataulun mukaisesti. Opinnäytetyön kirjallinen osuus on ollut ainoa tämän mittakaavan raportti pedagogiaopintojeni aikana ja se teki oppimisesta paljon konkreettisempaa ja yksityiskohtaisempaa. Oma tapani oppia on kirjoittaminen ja kuunteleminen, jonka vuoksi raportointi auttoi minua sisäistämään paremmin opitut asiat. Sovituslupien hankkiminen ja lupien vaikutus tulevaisuuden esiintymisiin konkretisoitui, kun raportoin kuinka ne vaikuttavat omaan projektiini. Myös vastuunotto produktion vetäjänä on ollut suuri askel kohti laadukkaampaa opettajuutta.

Harjoitteluvaiheessa oppilaat innostuivat produktion etenemisestä ja lähestyvistä äänityksistä. Kuultuaan harjoitusten ja äänitysten peruuntumisesta sain palautetta heiltä, että olisi ollut hienoa päästä soittamaan produktion loppuun asti. Oppilaiden suora palaute oli minulle kultaakin arvokkaampaa tilanteessa, jossa motivaationi tuntui laskevan romahtaen alaspäin. Heidän palautteensa mukaan olin siis onnistunut tavoitteessani saada oppilaat positiivisesti innostumaan yhteissoitosta.

Oppimisprosessin näkökulmasta olen päässyt moneen tavoitteeseen. Tavoitteenani oli oppia myös käytännön kautta. Ehdimme harjoitella vain kerran kappaleet läpi, jonka vuoksi kuulemisen kautta oppiminen jäi hieman vajaammaksi kuin olin tavoitellut. Sen sijaan lähitunneilla Ahvenjärven kanssa opin paljon enemmän kuin olin odottanut. Harjoituksissa tarkoitukseni oli kuunnella ja kirjoittaa muistiinpanoja myös kapellimestarin ja yleisön näkökulmasta, jotta saisin paremman kuulokuvan

kuin orkesterin takana pianoa soittaessani. Tämä vaihe olisi tapahtunut kenraaliharjoituksissa, mutta maailmantilanteen takia kenraaliharjoitukset ja äänitykset jäivät toteutumatta. Korvasin osittain tämän vaiheen pianon ääressä kirjottamistani muistiinpanoista. Muistiinpanot koskivat jousituksia, dynamiikkoja ja nuoteissa esiintyneitä virheitä ja havaintoja.

Opinnäytetyön merkitys oppimisprosessina oli suuri. Sovitusten tekeminen oli pitkä ja aikaa vievä prosessi, jolloin opin myös asioita, joita en tavoitteisiini asettanut. Opinnäytetyöni ansiosta kehittynyt soitintietämykseni ja harmoniataju edesauttavat tulevaisuuden sovitusproduktioita sekä isolle että pienelle kokoonpanolle. Vaikka jouduimme perumaan harjoitukset ja äänitykset viikkoa ennen opinnäytetyön taiteellisen osan valmistumista, koen onnistuneeni päätavoitteessa eli neljän kappaleen sovitusyössä. Myös teoreettinen osaamiseni on produktion aikana kehittynyt huomattavasti.

Kokonaisuutena opinnäytetyö on ollut minulle valtavan opettavainen. Jo pelkästään teoreettisen tiedon omaksuminen ja sen hyödyntäminen käytäntöön on ollut minulle merkityksellistä tulevaisuutta varten. Opinnäytetyön ansiosta tiedän konkreettisesti, miten sovituksia tulee teoreettisesti tehtyä, jotta ne myös kuulostaisivat halutunlaisilta. Äänensävyyn etsiminen pianolla ja partituurin levittäminen lattialle oli juuri niitä asioita, mitä toivoin opinnäytetyöllä löytäväni. Omasta mielestäni oli erinomainen idea, että tein produktion Jokilaaksojen musiikkiopiston kanssa yhteistyössä, sillä sain nähdä ja kokea miten käytännössä tämän kokoluokan produktio etenee monen eri opettajan ja oppilaiden keskuudessa. Vastuu myös hankalan tilanteen selvittämisessä ja päätöksien teossa oli minulle uusi ja kasvattava kokemus. Pandemia tuli kaikille yllätyksenä, jonka vuoksi minun tuli reagoida nopeasti tilanteeseen ja informoida sekä opettajia, oppilaita sekä opinnäytetyöni ohjaajaa. Ilman näitä opinnäytetyöni kokemuksia en olisi opiskeluaikani voinut oppia tällaista poikkeavan tilanteen järjestämistä. Vaikka produktio tietyllä tavalla jäikin kesken oppilaiden kanssa pandemian vuoksi, opinnäytetyö on ollut minulle kaiken kaikkiaan erinomainen tilaisuus kasvaa sekä musiikkipedagogina, sovittajana että myös ihmisenä.

LÄHTEET

Ahvenjärvi Sanna. Henkilökohtainen tiedonanto 17.12.2019

Classic fm 2020. *Astor Piazzolla biography*. [Säveltäjän esittely, digitaalisen radiokanavan kaupallinen sivusto ©Global 2020]. Aineisto hyödynnetty: 4.3.2020. Saatavissa: <https://www.classicfm.com/composers/piazzolla/>

Haapamäki Elina, Pulkkis Anna, Ranta-aho Risto, Virokannas Ilona. *Äänenkuljetusperiaatteet* [Harmoniaopin ja säveltapailun verkko-oppimateriaali]. Sibelius-Akatemian Aleatori-sivusto. Aineisto hyödynnetty: 10.3.2020. Saatavissa: <http://www2.siba.fi/aleatori/index.php?id=148&la=fi>

Juhola Johanna, *Johanna* [Säveltäjän kotisivut]. Aineisto hyödynnetty 3.4.2020. Saatavissa: <http://www.johannajuhola.net/johanna-1>

Karjalainen, Kari 2014. Sovittaminen: Johdatus ammattimaiseen sovittamiseen, soitintamiseen ja orkestraatioon. Vääksi: Kari Karjalainen Music.

Stephenson Ian, *Performer Producer Composer* [Säveltäjän kotisivut]. Aineisto hyödynnetty 5.3.2020. Saatavissa: <https://ianstephenson.me/>

Tekijänoikeuslaki 1654/22.12.1995, 33§: Tekijänoikeuden suoja-aika. Viitattu:6.3.2020. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1961/19610404?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tekij%C3%A4noikeuslaki%20607>

Teosto 2018. *Mikä on sovittamista?* [Verkkoartikkeli]. Aineisto hyödynnetty 6.3.2020. Saatavissa: <https://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/mika-sovittamista>

Tervola Marjut 2016. *Bandoneón ja Piazzolla – Koko Teatterin Mestari Astor tuo tango nuevon tarinan näyttämölle*. [Verkkoartikkeli]. Aineisto hyödynnetty 3.3.2020. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/04/22/bandoneon-ja-piazzola-koko-teatterin-mestari-astor-tuo-tango-nuevon-tarinan>

Zetterlund Magnus 2020. *Biography* [Säveltäjän kotisivut]. Falun, Ruotsi. Aineisto hyödynnetty 6.4.2020. Saatavissa: <http://www.magnuszetterlund.com/bio>